

معاونت آموزش و تحقیقات قوه قضائیه

آشنایی با نهاد میات منصفه،

وظایف و اختیارات آن

معاونت آموزش و تحقیقات قوه قضائیه

عنوان و نام پدیدآور	: آشنایی با نهاد هیأت منصفه و وظائف و اختیارات آن
مشخصات نشر	: معاونت آموزش و تحقیقات قوه قضائیه
مشخصات ظاهری	: تهران-کیهان، ۱۳۸۹
شابک	: ۲۳۲ ص
وضعیت فهرست‌نویسی	: ISBN: 978-964-458-262-2
یادداشت	: فیبا
موضوع	: کتابنامه: ص ۱۸۹
موضوع	: هیأت منصفه
شناسه افزوده	: قوه قضائیه -- ایران -- شرح و طایف
رده‌بندی کلنگره	: مؤسسه کیهان
رده‌بندی دیوین	: K ۲۳۹۲. T ۵ ۱۳۸۹
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۴۷ - ۷۵۸
	: ۲۰۹۶۱۱۶

ISBN: 978-964-458-262-2

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۴۵۸-۲۶۲-۲

عنوان کتاب:	آشنایی با نهاد هیئت منصفه، وظائف و اختیارات آن
گردآوری و تدوین:	معاونت آموزش و تحقیقات قوه قضائیه
محقق:	دکتر نورمحمد صبری
بررسی و اظهار نظر:	دکتر بهمن کشاورز، دکتر عباس شیخ‌الاسلامی
مدیر اجرایی:	نادر پوریگ محمد
کارشناسان:	حامد دانشجو - مریم یوسفی
متصدی پیگیری و هماهنگی:	سیدافشین حسینی
ناشر:	شرکت انتشارات کیهان
نوبت چاپ:	اول - ۱۳۸۹
تیراژ:	۲۲۰۰ نسخه - قطع وزیری
تعداد صفحه:	۲۳۲ صفحه
قیمت:	۵۰۰۰ تومان

حق چاپ برای شرکت انتشارات کیهان محفوظ است.

تهران - خیابان فردوسی کوچه شهید شاهچراغی، مؤسسه کیهان، شرکت انتشارات کیهان

پست الکترونیک: entesharat@kayhannews.ir

تلفن بخش ۳۳۱۱۰۲۰۱

نشانی معاونت آموزش و تحقیقات قوه قضائیه: تهران - خیابان حافظ شمالی - نبش خیابان سمیه - ساختمان شماره سه

قوه قضائیه، تلفن: ۸۸۹۱۹۴۱۸

پایگاه اینترنتی: www.lawtraining.ir پست الکترونیک: Email: tadvin_motoon@yahoo.com

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
۱	۱- طرح موضوع
۲	۲- اهمیت موضوع
۳	۳- اهداف موضوع
۴	۴- سوابق موضوع
۵	۵- روش تحقیق
۵	۶- طرح تحقیق (ترتیب فصول)

فصل یکم

پیشینه‌ی تاریخی نهاد هیأت منصفه

۹	مبحث یکم: هیأت منصفه در عهد باستان
۹	الف) یونان باستان
۱۰	ب) روم قدیم
۱۱	مبحث دوم: هیأت منصفه در حقوق کشورهای غربی
۱۱	الف) انگلستان
۱۴	ب) ایالات متحده‌ی آمریکا
۱۵	ج) فرانسه
۱۶	۱- هیأت منصفه‌ی اتهامی
۱۷	۲- هیأت منصفه‌ی محاکماتی
۱۸	د) شوروی سابق
۱۸	مبحث سوم: هیأت منصفه در حقوق اسلام و ایران
۱۹	الف) حقوق اسلام

- ۲۱ ----- (ب) حقوق ایران
۲۲ ----- ۱- قبل از انقلاب اسلامی
۲۹ ----- ۲- بعد از انقلاب اسلامی
۳۵ ----- (ج) هیأت منصفه در حقوق کشورهای اسلامی

فصل دوم

مفهوم، ماهیت و خصوصیات هیأت منصفه

- ۳۹ ----- مبحث یکم: مفهوم هیأت منصفه
۳۹ ----- الف) تعریف لغوی و اصطلاحی
۳۹ ----- ۱- تعریف لغوی
۴۰ ----- ۲- تعریف اصطلاحی
۴۱ ----- (ب) تعریف قانونی و حقوقی
۴۱ ----- ۱- تعریف قانونی
۴۳ ----- ۲- تعریف از دیدگاه دکترین حقوقی
۴۴ ----- مبحث دوم: ماهیت هیأت منصفه
۴۴ ----- الف) در نقش شهود
۴۴ ----- (ب) یکی از ادله‌ی اثبات دعوا
۴۵ ----- (ج) شبیه نهاد تعقیب
۴۵ ----- (د) در نقش قضایی
۴۶ ----- (ه) مشابه نهاد قسامه
۴۶ ----- (و) شبیه نظام عدول
۴۷ ----- (ز) شبیه تعیین حکم
۴۸ ----- (ح) عهده‌دار وظیفه‌ی کارشناسی
۴۹ ----- مبحث سوم: خصوصیات هیأت منصفه

فصل سوم

انواع و اقسام هیأت منصفه

- مبحث یکم: هیأت منصفه‌ی رسیدگی به جرایم سیاسی ----- ۵۳
- الف) تعریف جرم سیاسی ----- ۵۴
- ب) سابقه‌ی جرم سیاسی ----- ۵۵
- ج) مصادیق جرم سیاسی ----- ۵۶
- د) مزایای جرم سیاسی ----- ۵۷
- مبحث دوم: هیأت منصفه‌ی رسیدگی به جرایم مطبوعاتی ----- ۵۸
- الف) تعریف مطبوعات و ویژگی‌های آن ----- ۵۹
- ۱- تعریف مطبوعات ----- ۵۹
- ۱-۱. تعریف لغوی ----- ۵۹
- ۱-۲. تعریف اصطلاحی ----- ۵۹
- ۱-۳. تعریف قانونی ----- ۶۰
- ۱- ویژگی‌های مطبوعات ----- ۶۱
- ب) رسالت، حقوق و حدود مطبوعات ----- ۶۲
- ۱- رسالت مطبوعات ----- ۶۲
- ۲- حقوق مطبوعات ----- ۶۲
- ۱-۲. حقّ درج نظرات و انتقادات سازنده ----- ۶۳
- ۲-۲. ممنوعیت اعمال فشار و سانسور از سوی مقامات ----- ۶۳
- ۲-۳. حقّ کسب و انتشار اخبار داخلی و خارجی ----- ۶۴
- ۳- حدود مطبوعات ----- ۶۴
- ۳-۱. موارد اخلاص به مبانی و احکام اسلامی ----- ۶۵
- ۳-۲. موارد اخلاص به حقوق عمومی و خصوصی ----- ۶۵
- ۳-۳. مواردی که مطبوعات از آن منع شده‌اند. ----- ۶۶
- ج) جرم مطبوعاتی و سابقه‌ی آن ----- ۶۷
- ۱- تعریف جرم مطبوعاتی ----- ۶۷

- ۶۸ ----- ۲- سابقه‌ی جرم مطبوعاتی
- ۶۹ ----- (د) مصادیق جرم مطبوعاتی
- ۷۰ ----- **مبحث سوم: وجوه اشتراک و افتراق جرایم سیاسی و مطبوعاتی -**
- ۷۰ ----- الف) وجوه اشتراک
- ۷۱ ----- ب) وجوه افتراق
- ۷۱ ----- - هیأت منصفه‌ی رسیدگی به جرایم روحانیون

فصل چهارم

فلسفه‌ی وجودی نهاد هیأت منصفه

- ۸۰ ----- **مبحث یکم: علت حضور هیأت منصفه در دادرسی**
- ۸۰ ----- الف) در دادرسی‌های کیفری به طور عام
- ۸۱ ----- ب) در دادرسی‌های مطبوعاتی و سیاسی
- ۸۳ ----- **مبحث دوم: دیدگاه‌های موافقان و مخالفان هیأت منصفه**
- ۸۴ ----- الف) دلایل موافقان
- ۸۴ ----- ۱- اعمال سیاست جنایی مشارکتی
- ۸۵ ----- ۲- کشف واقع به وسیله‌ی جمع
- ۸۵ ----- ۳- اتخاذ تصمیم بر اساس وجدان و انصاف
- ۸۵ ----- ۴- تضمین بی‌طرفی در صدور رأی
- ۸۶ ----- ۵- غیرحقوقی بودن مفاهیم برخی از جرایم
- ۸۶ ----- ۶- اقناع محکومان و جلب اعتماد عمومی
- ۸۷ ----- ۷- قدمت طولانی نهاد هیأت منصفه
- ۸۷ ----- ۸- تجلی افکار عمومی در آرای دادگاه‌ها
- ۸۷ ----- ۹- توجه به انگیزه‌ی مَثَمان
- ۸۸ ----- ۱۰- تسریع در رسیدگی و تصمیم‌گیری

- ۱۱- تمرین تعاون و همکاری اجتماعی ----- ۸۸
- ب) دلایل مخالفان ----- ۸۸
- ۱- نظریه‌ی استقلال قاضی ----- ۸۹
- ۲- نظریه‌ی حجیت علم قاضی ----- ۹۰
- ۳- فرضیه‌ی عادل بودن قاضی ----- ۹۰
- ۴- ماهیت خاص جرایم مطبوعاتی و سیاسی ----- ۹۱
- ۵- سپردن دادرسی به اشخاص فاقد تجربه ----- ۹۱
- ۶- تأثیر عوامل و افکار عمومی در هیأت منصفه ----- ۹۲
- ۷- نداشتن سابقه‌ی فقهی و دینی هیأت منصفه ----- ۹۳
- ۸- مغایرت با اصل تخصصی بودن قضاوت ----- ۹۳
- ۹- بروز اشتباه و صدور آرای متفاوت ----- ۹۴
- ۱۰- ایجاد خلل در روند دادرسی و صدور حکم ----- ۹۵
- ج) جمع‌بندی دیدگاه‌های موافق و مخالف ----- ۹۶
- مبحث سوم: توجیه شرعی حضور هیأت منصفه در دادرسی ----- ۹۹
- الف) سیستم قضاوت مشترک (شورایی) ----- ۱۰۰
- ب) حضور علماء و دانشمندان در مجلس قضا ----- ۱۰۱
- ۱- تفاوت در خاستگاه ----- ۱۰۳
- ۲- تفاوت از نظر نوع انتخاب ----- ۱۰۴
- ۳- تفاوت در نحوه‌ی حضور در دادگاه ----- ۱۰۴
- ج) کمک به قاضی در تشخیص موضوع و مفاهیم کلی ----- ۱۰۴
- د) تثبیت هیأت منصفه در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران ----- ۱۰۶

فصل پنجم

نحوه‌ی انتخاب، ساختار و شرایط اعضای هیأت منصفه

- مبحث یکم: نحوه‌ی انتخاب اعضای هیأت منصفه ----- ۱۱۱
- الف) نظام‌های مختلف انتخاب اعضای هیأت منصفه ----- ۱۱۱
- ۱- انتخاب اعضاء توسط مقامات دولتی ----- ۱۱۲
- ۲- انتخاب اعضاء توسط مردم ----- ۱۱۳
- ۳- انتخاب اعضاء توسط مقامات قضایی ----- ۱۱۴
- ب) نظام انتخاب اعضای هیأت منصفه در ایران ----- ۱۱۴
- ۱- براساس لایحه‌ی قانونی مطبوعات سال ۱۳۵۸ ----- ۱۱۵
- ۲- براساس اصلاحیه‌ی قانون مطبوعات سال ۱۳۶۴ اصلاحی ۱۳۷۹ ----- ۱۱۵
- ج) هیأت انتخاب اعضای هیأت منصفه ----- ۱۱۹
- ۱- ترکیب هیأت انتخاب ----- ۱۱۹
- ۲- وظایف هیأت انتخاب ----- ۱۲۰
- ۱-۲. تشکیل هیأت جهت تعیین اعضای هیأت منصفه ----- ۱۲۰
- ۲-۲. انتخاب اعضای هیأت منصفه ----- ۱۲۰
- مبحث دوم: تشکیلات و تقسیمات اداری هیأت منصفه ----- ۱۲۱
- الف) هیأت رئیسه ----- ۱۲۲
- ب) دبیرخانه ----- ۱۲۲
- ۱- تشکیل دبیرخانه ----- ۱۲۲
- ۲- تشکیلات دبیرخانه ----- ۱۲۳
- ۱-۲. وظایف مسئول دبیرخانه ----- ۱۲۳
- ۲-۲. وظایف دبیرخانه ----- ۱۲۳
- مبحث سوم: شرایط اعضای هیأت منصفه ----- ۱۲۴
- الف) شرایط عضویت در هیأت منصفه ----- ۱۲۴
- ب) موارد ردّ اعضای هیأت منصفه ----- ۱۲۶

فصل ششم

نحوه‌ی حضور و نقش هیأت منصفه در دادرسی

- مبحث یکم: اصول حاکم بر دادرسی با حضور هیأت منصفه ----- ۱۳۱
- الف) حاکمیت اصل برائت ----- ۱۳۱
- ب) حق دفاع وکیل ----- ۱۳۲
- ج) علنی بودن دادرسی ----- ۱۳۲
- د) لزوم حضور هیأت منصفه ----- ۱۳۴
- ه) حق تجدیدنظر خواهی ----- ۱۳۵
- و) استفاده از شهود ----- ۱۳۵
- مبحث دوم: نحوه‌ی حضور هیأت منصفه در جلسات دادرسی ----- ۱۳۶
- الف) براساس لایحه‌ی قانونی مطبوعات سال ۱۳۵۸ ----- ۱۳۶
- ب) براساس نظر اداره‌ی کل حقوقی قوه‌ی قضائیه ----- ۱۳۸
- ج) براساس قانون مطبوعات سال ۱۳۶۴ اصلاحی ۱۳۷۹ ----- ۱۳۹
- مبحث سوم: صلاحیت و حدود اختیارات هیأت منصفه ----- ۱۴۰
- الف) شرکت هیأت منصفه در رأی دادگاه ----- ۱۴۱
- ۱- نقش تصمیم گیرانه از سوی هیأت منصفه ----- ۱۴۱
- ۲- نقش مشورتی - کارشناسی هیأت منصفه ----- ۱۴۲
- ب) تعارض رأی هیأت منصفه با نظر قاضی دادگاه ----- ۱۴۵
- ج) ضمانت اجرای آرای هیأت منصفه ----- ۱۴۷
- ۱- الزام آور بودن آرای هیأت منصفه در قوانین گذشته ----- ۱۴۸
- ۲- مشورتی بودن آرای هیأت منصفه در قوانین فعلی ----- ۱۴۸

فصل هفتم

وظایف و مسئولیت‌های قانونی اعضای هیأت منصفه

- مبحث یکم: وظایف هیأت منصفه تا قبل از اعلام ختم رسیدگی - ۱۵۳
- الف) در مرحله‌ی تحقیقات مقدماتی و صدور قرارهای قانونی ----- ۱۵۳
- ب) در مرحله‌ی محاکمه و صدور رأی ----- ۱۵۳
- ۱- حقوق و تکالیف اعضای هیأت منصفه از بدو رسیدگی تا ختم آن ----- ۱۵۳
- ۲- شروع جلسه‌ی رسیدگی و رسمیت جلسه ----- ۱۵۴
- ۳- وظایف اعضای هیأت منصفه در حین رسیدگی ----- ۱۵۵
- ۱-۳. اتیان سوگند. ----- ۱۵۵
- ۲-۳. عدم مداخله در روند رسیدگی ----- ۱۵۶
- ۳-۳. رعایت نظم دادگاه ----- ۱۵۶
- ۴-۳. حضور مداوم و مرتب در جلسه‌ی دادگاه و شرکت در رأی ----- ۱۵۷
- مبحث دوم: وظایف هیأت منصفه پس از اعلام ختم رسیدگی -- ۱۵۷
- الف) تشکیل جلسه‌ی مذاکره و شور ----- ۱۵۸
- ب) اتخاذ تصمیم و اعلام آن به دادگاه ----- ۱۵۹
- ۱- اتخاذ تصمیم ----- ۱۵۹
- ۲- اعلام تصمیم ----- ۱۶۰
- حضور هیأت منصفه در مرحله‌ی تجدیدنظر ----- ۱۶۰
- مبحث سوم: مسئولیت‌های قانونی اعضای هیأت منصفه ----- ۱۶۳
- الف) داشتن مصونیت ----- ۱۶۳
- ب) تخلفات انتظامی از سوی اعضای هیأت منصفه ----- ۱۶۴
- ۱- انواع تخلفات اعضای هیأت منصفه ----- ۱۶۵
- ۱-۱. عدم حضور در جلسات دادگاه بدون عذر موجه ----- ۱۶۵
- ۲-۱. عدم حضور در اتخاذ تصمیم ----- ۱۶۶
- ۲- مرجع رسیدگی کننده به تخلفات اعضای هیأت منصفه ----- ۱۶۷

۱۶۷	-----	۳- نحوه‌ی رسیدگی به تخلفات اعضای هیأت منصفه
۱۶۸	-----	۴- ضمانت اجرای تخلفات اعضای هیأت منصفه
۱۷۰	-----	ج) مسئولیت‌های کیفری و مدنی اعضای هیأت منصفه
۱۷۱	-----	نتیجه‌گیری
۱۷۷	-----	منابع و مأخذ
۱۷۷	-----	الف) کتاب‌ها
۱۷۷	-----	۱- به زبان عربی
۱۷۸	-----	۲- به زبان فارسی
۱۸۱	-----	۳- به زبان انگلیسی
۱۸۲	-----	۴- به زبان فرانسه
۱۸۲	-----	ب) مقاله‌ها و جزوه‌ها
۱۸۲	-----	۱- به زبان عربی
۱۸۲	-----	۲- به زبان فارسی
۱۸۵	-----	ج) پایان‌نامه‌های تحصیلی
۱۸۶	-----	د) قوانین و مقررات
۱۸۹	-----	پیوست‌ها

۱- طرح موضوع

از همان موقعی که اندیشمندان علوم سیاسی و حقوق موفق شدند با آرایه‌ی تئوری‌های خود حضور مردم را در انجام انتخابات عمومی به طریق مستقیم و یا غیرمستقیم در قوای مجریه و مقننه به منصه‌ی ظهور برسانند، به دنبال راه حلی بودند که بتوانند در دستگاه قضایی نیز حضور مردم را تحکیم بخشند. لذا، تأسیسی تحت عنوان «هیأت منصفه» شکل گرفت که می‌توان از آن به عنوان «نهاد قضایی مردمی» تعبیر کرد.

پیدایش این نهاد مرهون سیستم قضایی انگلستان است که در اواخر قرن هجدهم میلادی در این کشور تأسیس شد و سپس در سال میلادی پس از انقلاب کبیر فرانسه، وارد سیستم حقوقی این کشور گردید و متعاقب آن در خیلی از کشورها نیز به رسمیت شناخته شد. در ایران، برای نخستین بار در اصل متمم قانون اساسی مشروطه (مصوب شعبان هجری قمری) حضور هیأت منصفه درباره‌ی جرایم سیاسی و مطبوعاتی با فلسفه‌ی حمایت از آزادی‌های سیاسی و مطبوعاتی پذیرفته شد و پس از انقلاب اسلامی نیز طی اصل قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران این موضوع مورد پذیرش خبرگان قانون اساسی قرار گرفت که متعاقب آن و در راستای اجرای اصل مزبور قوانین متعددی راجع به هیأت منصفه به تصویب رسید.

با وجود این، در حقوق ایران به دلایلی از جمله؛ جوانی و جدید بودن این نهاد (علی‌رغم این که در بعضی از کشورها قدمتی دیرینه دارد)، روشن نشدن مبانی فقهی آن، عموماً ترکیب انتصابی اعضای آن و عدم مشارکت واقعی مردم و حتی عدم تعریف جرایم سیاسی و مطبوعاتی، نهاد هیأت منصفه هنوز نتوانسته است جایگاه واقعی خود را آن طور که باید و شاید در دادرسی‌های مطبوعاتی و سیاسی پیدا کند.

لذا، انتخاب مردمی اعضای هیأت منصفه، توجه قضایی به رأی و نظر آنان، تخصص قضایی نداشتن آنان و دخالت نکردن اعضای این هیأت در قضاوت، از جمله‌ی شروطی است که با توجه به تحولاتی که در ماهیت این نهاد پدید آمده است، امروزه باید رعایت شود. از

طرفی. پای‌بندی به این شروط در حقوق ایران، وقتی می‌تواند جامه‌ی عمل به خود بپوشد که از دیدگاه فقهی نیز بتوان چنین جایگاهی برای هیأت منصفه در نظر گرفت.

۲- اهمیت موضوع

هیأت منصفه مظهر حاکمیت ملی و دموکراسی است. به علاوه، دارای جنبه‌ی سیاسی هم بوده و عامل مبارزه با استبداد و خودسری و خودکامگی حکومت‌ها و محاکم قضایی محسوب می‌شود و برای تشخیص حدود آزادی در کشورها، یک معیار و ضابطه به شمار می‌رود. در برخی از کشورها همچون: انگلستان، آمریکا و فرانسه نهاد هیأت منصفه دارای قدمت و سابقه‌ی طولانی است. اما، هنوز هم کشورهایی وجود دارد که وجود هیأت منصفه را نپذیرفته‌اند و آن را در تأسیسات حقوقی خود وارد نکرده‌اند. در ایران، چنان که گفته شد، حضور هیأت منصفه برای نخستین بار در اصل متمم قانون اساسی مشروطه مصوب شعبان هجری قمری درباره‌ی جرایم سیاسی و مطبوعاتی، با فلسفه‌ی حمایت از آزادی‌های سیاسی و مطبوعاتی پذیرفته شد. مطابق این اصل: «در موارد تقصیرات سیاسی و مطبوعات هیأت منصفین در محاکم حاضر خواهند بود». لذا، از آن تاریخ به بعد هر زمان بحثی درباره‌ی جرایم سیاسی و مطبوعاتی در کشور ما مطرح می‌شد، بحث مربوط به هیأت منصفه هم پیش می‌آمد.

پس از پیروزی انقلاب اسلامی در سال، مسأله‌ی هیأت منصفه اهمیت بیش‌تری پیدا کرد. زیرا، در اصل قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، این موضوع مورد پذیرش خبرگان قانون اساسی قرار گرفت. و در راستای اجرای اصل مزبور نیز قوانین متعددی راجع به هیأت منصفه به تصویب رسید.

مطابق اصل یکصد و شصت و هشتم قانون اساسی: «رسیدگی به جرایم سیاسی و مطبوعاتی علنی است و یا حضور هیأت منصفه در محاکم دادگستری صورت می‌گیرد. نحوه‌ی انتخاب، شرایط، اختیارات هیأت منصفه و تعریف جرم سیاسی را قانون بر اساس موازین اسلامی معین می‌کند».

این اصل که یکی از اصول مترقی و درخشان قانون اساسی ایران محسوب می‌شود، از چهار عبارت عمده تشکیل شده است:

اولاً- لزوم رسیدگی علنی به جرایم سیاسی و مطبوعاتی آن هم بدون هر گونه استثناء یا پیش شرطی. که این موضوع از ابداعات قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران است و در قانون اساسی مشروطه پیش بینی نشده بود.

ثانیاً- به رسمیت شناختن هیأت منصفه به عنوان یک نهاد قضایی مردمی و لزوم حضور آن در دادرسی‌های سیاسی و مطبوعاتی. به این جهت که، جرایم مذکور با وجدان جامعه و افکار عمومی ارتباط دارند و حضور نمایندگان افکار عمومی تحت عنوان «هیأت منصفه» ضرورت پیدا می‌کند.

ثالثاً- لزوم رسیدگی به جرایم سیاسی و مطبوعاتی در محاکم دادگستری که بر اساس نظریه‌ی تفکیک قوا و اصل استقلال، رسیدگی به این گونه جرایم در هر دادگاه اختصاصی خارج از سازمان دادگستری و قوه‌ی قضاییه نفی شده است.

رابعاً- نحوه‌ی انتخاب، شرایط، اختیارات هیأت منصفه و تعریف جرم سیاسی بر اساس موازین اسلامی بر مبنای قانون عادی قرار داده شده است.

۳- اهداف موضوع

هر نهاد حقوقی که در سازمان اجتماعی تأسیس می‌شود، برای اهداف معین و خاصی به وجود می‌آید. برای مثال، اهداف نهاد حقوقی «دادرسی» را می‌توان کشف جرم و تعیین مسئولیت مجرمین، ایجاد امکان دادخواهی برای شهروندان، احیای حقوق عامه، حراست از حقوق و آزادی‌های فردی، حفظ یا اعاده‌ی نظم اجتماعی و.... نام برد.

این اهداف، بعضاً به طور صریح در قوانین نوشته می‌شود و گاه نیز باید از روح قوانین مختلف استنباط کرد. گاهی هم برای فهم آن، باید به متون حقوقی دیگر از قبیل آرای محاکم یا دکترین مراجعه کرد. شناخت اهداف نهادهای حقوقی نه تنها دارای ارزش نظری، بلکه دارای ارزش عملی برای رسیدن به اهداف آن نهاد خاص نیز می‌باشند.

هیأت منصفه از جمله نهادهایی است که، به‌رغم اهمیت فراوان و مؤثری که در تأمین حقوق و آزادی‌های شهروندان و حراست آنان از تعرض دیگران دارد، جز در موارد خاصی از محاکمات اجرا نمی‌شود. در سیستم حقوقی ایران از ابتدای به رسمیت شناختن نهاد هیأت منصفه، تنها در دو مورد محاکمات جرایم سیاسی و مطبوعاتی مقرر شده، و در بقیه‌ی محاکمات حضور این هیأت پیش‌بینی نشده است.

بدیهی است، لزوم مشارکت هیأت منصفه در رسیدگی به جرایم سیاسی و مطبوعاتی به دستور قانون اساسی ناشی از شناسایی حق و امتیازی است که، برای مجرمین سیاسی و مطبوعاتی در نظر گرفته شده است.

به هر حال، هدف ما از بررسی موضوع تحقیق، انجام یک مطالعه‌ی کامل درباره‌ی هیأت منصفه بوده تا در این راستا، تمامی نظریات و دیدگاه‌ها در یک مجموعه گردآوری شده و مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد تا بدین وسیله ضمن بررسی کامل جایگاه هیأت منصفه در حقوق کشور ایران توانسته باشیم تحقیقی را به عنوان مرجع و راهنما در خصوص موضوع به جامعه‌ی حقوقی، مطبوعاتی، دانشگاهی و نیز اعضای هیأت منصفه ارائه دهیم. به طوری که:

اولاً- زمینه‌ی مناسبی برای انجام تحقیقات بیش‌تر در این‌باره از سوی پژوهشگران ارجمند ایجاد شود.

ثانیاً- با انجام این تحقیق و تحقیقات دیگر مقدمات تدوین قوانین جامع و شفاف (که تمام جوانب موضوع بحث را معین کرده و بتواند به نیکوترین وجه منویات اصل قانون اساسی را تأمین کند)، فراهم شود.

ثالثاً- قضات محترم جرایم مطبوعاتی و نیز سیاسی (بر فرض تصویب قانون مربوط) و اعضای محترم هیأت منصفه بتوانند به نحو مطلوب در رسیدگی به جرایم یادشده براساس عرف عمومی جامعه انجام وظیفه نمایند.

لذا، با انتخاب این موضوع، قصد آن بوده است که، قدمی در این زمینه نیز برداشته شود.

۴- سوابق موضوع

هر چند «هیأت منصفه» موضوع جدید و تازه‌ای در علم حقوق نمی‌باشد، ولی دست کم در کشور ایران تاکنون پژوهش‌های جامعی پیرامون آن صورت نگرفته است. الا تألیفاتی که اساتید محترم و پژوهشگران گرامی در زمینه‌ی مطبوعات به طور عام و یا نظارت بر مطبوعات و جرایم مطبوعاتی و سیاسی به طور خاص نوشته و در فصلی از آن‌ها به موضوع هیأت منصفه هم به طور اختصار اشاره کرده‌اند.

لذا، پژوهش حاضر با توجه به مندرجات آن که به طور خاص به نهاد هیأت منصفه در حقوق ایران اشاره دارد، می‌تواند به عنوان یک مرجع و راهنما برای گروه‌های هدف مدنظر قرار گیرد.

۵- روش تحقیق

روش و شیوه‌ی کار ما در تدوین این پژوهش، مراجعه‌ی مستقیم به منابع کتابخانه‌ای (اعم از به‌زبان فارسی، انگلیسی، عربی و نیز فرانسه) و بعضاً مراجعه به آرای محاکم بوده است. به‌طوری‌که، در استفاده از منابع، ابتدا مطالب مربوط به دقت مورد مطالعه قرار گرفته و آن‌گاه آن چه قابل استفاده بوده، یادداشت شده و سپس یادداشت‌ها مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌اند که در نهایت، بعد از تجزیه و تحلیل به شکل حاضر درآمده است.

بنابراین، در این پژوهش، ضمن استفاده از «روش کتابخانه‌ای» در جمع‌آوری مطالب، به توصیف شرایط جهت بهبود کیفی و کمی موضوع پرداخته شده است. یعنی، از «روش تحقیق توصیفی» استفاده گردیده است که می‌تواند نهایتاً مورد استفاده‌ی خیلی از مراجع اعم از مراجع قانونگذاری، قضایی و اجرایی قرار گیرد. لذا، می‌توان، این پژوهش را از جمله «پژوهش‌های کاربردی» در مقابل «پژوهش‌های بنیادی» به حساب آورد. ضمن این که، اصحاب قلم و مطبوعات از یک سو، و اصحاب اندیشه و سیاست از سویی دیگر نیز، می‌توانند از این پژوهش بهره گیرند.

۶- طرح تحقیق (ترتیب فصول)

این پژوهش طی «هفت فصل» مجزاً با عنوان‌های زیر تهیه و تدوین شده است که به ترتیب مورد بحث و بررسی قرار خواهد گرفت.

فصل یکم - پیشینه‌ی تاریخی نهاد هیأت منصفه

فصل دوم - مفهوم، ماهیت و خصوصیات هیأت منصفه

فصل سوم - انواع و اقسام هیأت منصفه

فصل چهارم - فلسفه‌ی وجودی نهاد هیأت منصفه

فصل پنجم - نحوه‌ی انتخاب، ساختار و شرایط اعضای هیأت منصفه

فصل ششم - نحوه‌ی حضور و نقش هیأت منصفه در دادرسی

فصل هفتم - وظایف و مسئولیت‌های قانونی اعضای هیأت منصفه

هر فصلی نیز خود دارای مباحث گوناگون و قسمت‌های جزئی‌تر دیگری است که به ترتیب

مورد بحث و بررسی قرار گرفته است. ضمن این که، یک مقدمه در اوایل پژوهش و یک

نتیجه‌گیری کلی در پایان آن نیز در نظر گرفته شده است.